

ROOPE
LIPASTI

KUUMA
LINJA

Atena

© Roope Lipasti ja Atena / Kustannusosakeyhtiö Otava
Jyväskylä

Tekstin- ja tiedonlouhinta kielletty.

ISBN 978-951-1-49745-5

OTAVA
KIRJAPAINO

Keuruu 2025

Kiitokset 1970- ja 80-luvuille – olitte vuosikymmenten aate-
listoa, eikä kaltaisia enää tule. Kiitos myös Heikille kuu-
man linjan alkuperäisbongaamisesta sekä Lauralle jälleen
erinomaisesta kustannustoimittamisesta! Annamarille kii-
tos esilukijana toimimisesta. Ullalle kiitos vertaismuiste-
luista – lapsuuteen on pitkä matka, eikä kaikkea muista mil-
lään yksin. Mikolle kiitos kylmän sodan lehtiartikkeleista.
Kiitos myös Alfred Kordelinin säätiölle siitä, että uskoitte
tähän tarinaan! Lisäksi kiitos lukuisille Petreille, Markoille,
Nikoille, Jareille, Sareille, Mareille, Kareille, Areille, Niinoille,
Sannoille ja muille, joiden etunimistä tulee edelleen olo, että
kohta kello soi välitunnin merkiksi.

Liite 1

Arkistonro: 11 234 433 567a/Salainen
Lähettäjä: Presidentinkanslia
Saaaja: Posti- ja lennätinlaitoksen pääjohtaja
Oiva Saloila
Asia: Teleliikennekaapelin vuokraaminen
Neuvostoliiton ja Yhdysvaltain käyttöön
reitillä Helsinki - Turku, sekä asiaan
liittyvät turvallisuus- ja muut järjestelyt.

Suurvallat (Neuvostoliitto sekä
Yhdysvallat) ovat sopimassa suorasta
kaukokirjoitinyhteydestä maidensa välille,
tarkoituksena on estää väärinkäsityksistä
johtuvat kriisit, jotka saattaisivat viedä
maailmansotaan. Keskusteluja järjestelmästä
ryhdyttiin käymään 1962 Kuuban ohjuskriisin
jälkeen. Sopimus on tarkoitus allekirjoittaa
kuluvan vuoden kesällä.

Linja on kaavailtu kulkemaan reittiä Moskova
- Tallinna - Helsinki - Turku - Tukholma -
Kööpenhamina - Lontoo - Washington. Suurvallat
maksavat kustannukset. Suomen osalta reitti
kulkee siis välillä Helsinki - Turku.

Neuvostoliiton korkein johto on ollut
suoraan presidentinkansliaan yhteydessä ja
pyytänyt, että maamme hoitaisi omalta osaltaan
linjan järjestelyt.

Posti- ja lennätinlaitoksen on viipymättä
ryhdyttävä selvittämään, millä keinoin ja
millaisella aikataululla on mahdollista ao.
linja rakentaa ja onko kenties mahdollista
käyttää jo olemassa olevia kaapeleita ja
osoittaa ne pelkästään tähän tarkoitukseen.
Samalla on selvitettävä, miten varmistetaan
linjan EHDOTON turvallisuus ja käyttövalmius
jokaisena vuorokauden hetkenä.

15.4.1963 Urho Kekkonen

Liite 2

Arkistonro: 11 234 433 567b/Salainen
Lähtettäjä: Posti- ja lennätinlaitoksen pää-
johtaja Oiva Saloila
Saaaja: Tasavallan presidentti
Asia: Teleliikennekaapelin vuokraaminen
Neuvostoliiton ja Yhdysvaltain käyttöön
reitillä Helsinki - Turku, sekä asiaan
liittyvät turvallisuus- ja muut järjestelyt.

Herra tasavallan presidentti,

Pyynnöstänne selvitys, mitä tähän mennessä
nk. "kuuman linjan" eteen on tehty:
Posti- ja lennätinlaitos tutki (kaikessa
hiljaisuudessa), millaisin ehdoin olisi
mahdollista rakentaa kokonaan uusi linja
halutulle välille, mutta se ei tällaisella
aikataululla ole mahdollista. Lisäksi sen
rakentaminen herättäisi huomiota eikä pysyisi
salassa.

Meillä on kuitenkin valmiudessa
kaapelilinja, joka kulkee pääkaupungista
länsirannikolle ja jota parantamalla tai
"virittämällä" olisi mahdollista päästä
neuvostoviranomaisten toivomaan teknologian
tasoon. Kaapelilinja kulkee noin 60
senttimetrin syvyydessä. Jotta se vastaisi
linjan vaatimuksiin, siinä pitäisi olla 20
kilometrin välein signaalinvahvistusasema,
joiden avulla linjaa voidaan myös tarvittaessa
huoltaa. Asemia tarvitaan siis kymmenkunta.
Niiden täytyy olla lujatekoisia ja
huomaamattomissa paikoissa niin, etteivät
ne herätä suuren yleisön kiinnostusta.
Suosittelemme betonisia rakennelmia joko maan
alle, siellä missä mahdollista, tai sitten
ikään kuin sähkömuuntajien tapaisia, vahvasti

rakennettuja ja kestäviä "bunkkereita", jotka pitävät luvattomat tulijat ulkona.

Rakennustyö täytyy tehdä äärimmäisen salaisesti. Maanomistajien on välttämätöntä asiasta tietää, ja heiltä pakkolunastetaan kyseinen tonttimaa. Suosittelemme, että kompensatio on kylliksi ja että heille tehdään selväksi, että osa rahasta on sitä varten, että he ymmärtävät olla puhumatta asiasta.

Arvioimme, että kykenemme rakentamaan järjestelmän sekä vahvistusasemat kesän aikana niin, että syksyllä linja on Suomen osalta sellaisessa kunnossa, että se voidaan ottaa käyttöön. Linjan "hienosäätö" voidaan tehdä myöhemmin.

15.5.1963 Oiva Saloila

1976

Äiti oli leiponut syntymäpäiväkakun. Sisällä mansikkahilloa ja banaania, päällä kermavaahtoa ja purkkipersikkaviipaleita. Lasissa ottajaa odotti suolatikkujen ylellinen viuhka. Popcorn söpösteli kirkkaanvihreässä muoviastiassa ja tuoksui suurelta maailmalta ja elokuvilta. Carneval-kekseistä oli karsittu kahvinmakuiset pois, ettei kenellekään tulisi paha mieli. Jaffaa oli jokaiselle oma ihana lasipullo, ja niin sai taas jännittää kuka saisi tällä kertaa haavan pullon repäisykorkista. Oli myös sekamehua. Olohuoneen ovi oli kiilattu auki seinää vasten: kesäinen onkijoita odottava avanto. Äiti oli puhaltanut ilmapalloja ja solminut ne ompelulangalla. Hän oli pyörtyä urakasta.

Koko talo oli siivottu. Oranssit Muuramen raitatyynysohvat olivat kerrankin siistit, esiin käännetty tyynyjen vähemmän tahrainen puoli, pyykit oli kannettu näkyvistä, kokolattiamatot imuroitu tarkasti.

Kaikki oli valmista vieraiden tulla, mutta minun vatsaani kipristeli jännitys.

Viimein lukitsin vessan oven, laskin housut ja istuin pöntölle varoen putoamasta suureen aukkoon. Siinä minä istuin enkä muuta voinut. Kiireelle on aikansa ja odotukselle omansa, sisuksiaan ei voi hoputtaa.

Kuulin, kuinka ovikello soi. Peilikaapin alla tarra muistutti, kuinka nököhampaalla on hyvä olo, kun puhdas on

jokainen hampaankolo. Suljin silmät. Tunsin ruumiini voiman, kun se jännittyi, ja kaikki se fyysisyys palautti mieleeni koko elämäni, jokaisen sekunnin, kaikki ne kuusi vuotta, joita tänään juhlittiin. Kuinka voikin olla niin, että ikuisuus voi asua yhdessä hetkessä, tässä, juuri tässä. Mielessäni salamoivat samaan aikaan kaikki asiat, jotka oikeassa maailmassa tapahtuivat verkalleen, päivä kerrallaan niin että yötkin olivat pitkiä kuin talvet ja jokainen päivä henkeäsalpaava mahdollisuus.

Ymmärsin, että juuri nyt oli hyvä tehdä välitilinpäätös kaikesta siitä, mitä olin tähänastisessa elämässäni saavuttanut ja nähnyt. Kaikesta kauniista, mutta myös kauheasta – inhimillisen elonkirjon koko spektristä, kuolemanpelosta, urheudesta, täpäristä pelastumisista sekä viisaudesta, joka täyttää mielen, kun on jälleen selvittänyt yhden mieltä vaivanneen mysteerin. Sitä vartenhan syntymäpäiviä vietetään, että muistettaisiin ja osattaisiin arvostaa, että taas on menty kerran auringon ympäri niin kuin oltaisiin giganttisessa vappukarusellissa. Kun olisin sinut menneisyyteni kanssa, voisin astella ystäväni eteen puhdistautuneena, valmiina uusiin haasteisiin, kermakakkuun ja tietenkin lahjoihin.

Äiti koputti oveen ja käski kiiruhtaa. Vieraat odottivat.

Odottakoon. Tämä oli minun juhlan ja minulla oli nyt vähän muuta mietittävää. Eivät ne ilman minua aloittaisi.

Myönnän, etten siinä istuessani ehkä ajatellut asioita aivan tuohon tapaan. Mutta minä ajattelin jotakin sen suuntaista, ja se on tärkeää. Myöhemmin, kun on maalannut oman persoonansa osaksi vaikka vähäistäkin historiaa, pystyy näkemään ympärillään suurempia merkityksiä ja kehityslinjoja.

Minä mietin siis kuusivuotiasta elämäni, kaikkea koettua, ja näin muistelen sen siihen mennessä edenneen:

Minut oli ihan aluksi sidottu niin, etten pystynyt liikuttamaan raajaakaan. Päästä saatoin kääntää, siinä kaikki. Yritin huutaa apua, mutta mitään ei tapahtunut, kukaan ei tullut. Käänsin hädissäni katsetta oikealle ja silloin näin J-P:n. Hänet oli sidottu vielä pahemmin, ja hän huusi pää punaisena eikä huomannut, että yritin lohduttaa häntä: samassa kusessa oltiin.

Laskin alleni.

Minua lähdettiin viemään. Kärä, johon olin sidottu, heilui ja heittelehti kynnyksen kohdalla. Minut nostettiin väkisin ylös, ja vieraat kasvot sanoivat jotain. En kuullut enkä ymmärtänyt mitään. Avoin suu oli valtava. Minua pidettiin pystyssä kuin metsästyspokaalia ja näytettiin lasin läpin. Toisella puolella oli hahmoja, jotka heiluttivat käsiään. Yhdellä oli yllään ruskea pikkutakki ja karvaa naamassaan, ja hän tuntui vilkuttavan muitakin innokkaammin niin kuin tahতোisi tutustua minuun. Tunne ei ollut molemminpuolinen. Silmäni olivat miltei muurautuneet umpeen enkä ymmärtänyt, miten olin tähän joutunut. Kuinka J-P:n oli käynyt? Vaikka en minä vielä siinä vaiheessa tiennyt hänen nimeään. Miten olisin voinut: ei hänellä sellaista ollut.

Minut kärrättiin takaisin vankilaani. J-P oli kadonnut.

Jos olisin ymmärtänyt kääntä – jos olisin osannut – olisin saattanut nähdä Ruutin. Hän varmaan katseli minua yhtä avuttomana suurilla silmillään, jotka hakivat jo tuolloin ymmärrystä. Mutta mitä minä saatoin tehdä? Silloin tai myöhemmin. Avuttomia me olemme aina, ihmiskääryleet, heitettyinä maailmaan, jota emme hallitse ja jos hetken kuvittelemmekin hallitsevamme, niin jo jostain lähestyy seuraava murhe, joka kääntää kaiken pääläelleen. Elämä on sarja kuolemaan johtavia valintoja, ja paras tapa pysyä järjissään on olla välittämättä paljon mistään.

Nenäni leijui vahva desinfiointiaineen haju. Se läpäisi pienen pienet sieraimeni, ja siitä lähtien, niin uskon, olen inhonnut sitä hajua. Se tuo mieleen kurjia muistoja. Tulisin haistamaan sitä myöhemminkin elämässäni ihan riittämiin. Tai ehkä hajuherkkyys oli äidin peruja. Hän ei kestänyt vahvoja tuoksuja ollenkaan. Minä en pyytänyt saada syntyä tähän maailmaan, saati tähän huoneeseen. Jos syntymäni aikaan olisi käytetty trauma-sanaa yhtä heppoisen keveästi kuin myöhemmin, tuo hajumuisto olisi ollut ikiomani ja olisin saattanut palata siihen myöhemmin tilanteissa, joissa ihmiset kokoontuvat valittamaan elämästään, kuten illanistujaisissa tai pitkillä yhteisillä ajomatkoilla tai mökkilaiturin nokassa, jolloin heillä ei ole huolenhäivää ja siksi he kaivavat esiin omat muistot kuin eväät.

Oloni oli tuolloin kuitenkin tukala, koska olin märkä ja nälissäni. En edes muistanut, milloin olin saanut kunnon ruokaa tässä kauheassa paikassa. Rääkyminen alkoi yhdestä nurkasta ja muut poloiset yhtyivät siihen. Minut nostettiin taas ylös ja vietiin toiseen huoneeseen. Siellä oli kirkas valo ja toisenlainen tuoksu, tutumpi, kotoisampi. Minut vapautettiin kahleistani niin, että saatoin heiluttaa käsiäni ja jalkojani. Ylleni heitettiin tomutetta, minkä jälkeen sain puhtaat vaatteet. Kohta pääni kokoinen rinta lähestyi ja hamusin sen keskiosan suuhuni. Kun olin syönyt, minut paketoitiin jälleen. J-P oli ilmaantunut taas lähelleni. Katsoimme toisiamme ja jos olisimme osanneet puhua ja kävellä, olisimme varmasti paenneet.

Jouduimme olemaan siellä miltei viikon ennen kuin meidät päästettiin kotiin. Siinä ajassa ehtii jo rutinoitua, taantuu järjestelmän tahdottomaksi orjaksi. Sellainen kokemus yhdistää, tästä olemme sittemmin puhuneet.

Ruut pääsi pois aikaisemmin, näin kuulin myöhemmin äidiltäni. Hän oli vastaavasti tullut muutaman päivän

etuajassa. Ruut oli sellainen, hätäileväinen ja levoton, liihotti ja lepatti siellä ja täällä niin kuin liekki, joka haluaa roihah-
taa ja polttaa omatkin näppinsä.

Ruut oli kaunis tyttö, paitsi että hänellä oli selässä, lapaluiden kohdalla, valtava syntymämerkki, punainen alue, josta myöhemmin kuulin, että itse Jumala oli sen häneen painanut, jotta Ruut muistaisi olevansa syntinen. Tästä voi päätellä hänen aloittaneen synnin tekemisen nuorena. Silloin jo, kun en nähnyt mitä hän teki, koska en osannut kääntyä.

Minusta merkki näytti siiveltä. Ehkä hän oli sittenkin enkeli.

Betonikatossa vauvansänkyni yläpuolella ei ollut paljon kiinnostavaa katsottavaa. Katon pinta oli hieman röpeliäinen, niin kuin tuulenvire olisi käynyt pitkin järvenpintaa. Jos valo osui sopivasti, kattoon muodostui pieniä varjoja, maailman matalimman roikkuvan vuoriston hämyisiä laaksoja. Painoin sen kaiken mieleeni, koska etenkin lapsuudessa kannattaa olla valppaana, sillä elämäkokemuksen puutteen takia ei voi koskaan tietää, mikä on tärkeää.

Toisinaan sain katsoa myös taivaalle ja näin pilkahduksen aurinkoa, pilviä tai sinistä, kun minua siirreltiin eri paikkoihin tummansini-valkoisissa vaunuissa, joissa oli suuret pyörät. Välillä minut vietiin etoalta puhdistusaineelta haisevaan huoneeseen, jossa valkotakkinen nainen riisui minut täysin alastomaksi, ja kohta ylleni kumartuivat kahdet kasvot, äitini ja jonkun vieraan. He tarkastivat minut niin kuin olisin jonkinlainen myyntiartikkeli. Jalkani ja käteni heiluivat, mutta muuta en tässä nöyryyttävässä tilanteessa kyennyt tekemään.

Kunnes keksin ja annoin mennä kunnon kaarella! Mutta tämäkin kansalaistottelemattomuuden yritys kuivui kokoon, sillä osuin omaan silmääni.

Kapinayrityksestä rankaistiin mitä ankarimmin: vieras nainen otti piikin ja tunki sen minuun, upotti pakaraan niin syvälle, että se tuli nivusesta ulos, minkä jälkeen hän väänsi ja huusi, että siitäs saat, kiittämätön porvaripenikka! Veri purs-

kahti pakarastani ja huusin kipua, mutta siitä ei ollut apua. Se oli käänteentekevä hetki elämässäni, ja päätin, että opettelisin kääntymään ja liikkumaan. Silloin voisin tarpeen tullen paeta, enkä olisi avuton holhottava vaan itsellinen ihminen, jota ei potkittaisi sinne tänne kuin säkkiä.

Ajoitin treeniohjelmani öihin, jolloin tiesin, että sain harjoitella rauhassa, eivätkä valvojani ymmärtäisi suunnitelmaani. Ähkin ja puhkin ja ponnistelin, itkinkin, kun kehitin lihaksiani, etenkin vartalolihasia. Pian olin jo kykeneväinen kääntymään kyljelleni, mikä antoi minulle tärkeää tietoa sijainnistani. Aivoni keräsivät jokaisen informaationhiukkasenkin. Kohta tiesin, missä kohtaa seinää oli ovi ja missä ikkuna. Toki olin myös havainnoinut, että kun kuljimme ulos ja takaisin sisään, oven ja varsinaisen ulko-oven välillä oli raput, mistä päättelin, että asuimme toisessa kerroksessa. Se puolestaan tarkoitti, että ikkunan kautta olisi mahdollon karata, ellei alas saisi pehmusteita, enkä sellaisia kyennyt ymmärrettävästi hankkimaan. Myöhemmin se olisi ollutkin mahdollista, sillä J-P olisi varmasti auttanut. Kaipa Ruutkin olisi, mutta kävi nopeasti selville, että hänen maailmassaan oli selvät rajat, joita ei ylitetty. J-P:n vanhemmat olivat puolestaan avarakatseisempia, jos kohta omituisia hekin olivat, melskasivat ja paasasivat ja tekivät vallankumousta minkä juovustilaltaan ehtivät.

Pikkuhiljaa aloin hahmottaa yhä paremmin elinympäristöäni. Siinä oli kaksi suurempaa huonetta, sekä pieni huone, jossa äiti teki ruokaa. Hän paistoi kotletteja tai keitti perunoita tai makaronia, toisinaan valmisti keittoakin, mutta mitään tästä ei tarjottu minulle. Valkoisen kylmäkaapin oveen oli liimattu värikkäitä kukkasia, joita katselin mielikseni ja joista päättelin, ettemme olleet aivan köyhiä.

Lisäksi paikassa oli pieni käytävä, jonka yhdellä seinällä roikkui takkeja. Isäni takit olivat valtavia ja rakensin niistä myöhemmin liikkumaan opittuani kokonaisia luolastoja.

Käytävältä pääsi myös pieneen huoneeseen, jossa oli omituinen istuin sekä valtava uima-allas, johon sai lämmintä vettä ja jossa saattoi sukelrella, kun sen taidon oppi.

Perheeseemme kuului myös auto – vuoden 1965 harmaa Anglia. Sillä oli oma huone, mutta minulla ei. Tämä oli yleinen järjestely siihen maailmanaikaan. En minä valita. Kurjaa minun olisi ollut yksinäni autotallissa.

Isä lähti aina aamulla ja tuli illalla. En tuntenut häntä kovin hyvin, enkä kokenut tarpeelliseksi tutustuakaan, mistä syystä aloin itkeä, jos hän nosti minut syliinsä. Pian hän lopetti yrittämisen. Äitini taas oli vaalea ja kaunis nainen, vaikka eihän minulla toki ollut paljon vertailukohteita, mutta hän huolehti minusta, luki satuja, runoja ja sanomalehteä sekä lauloi pihlajasta Uralilla. Usein aamupäivisin istuimme tupakoimassa keittiönpöydän ääressä, ja vaikka minä en tietenkään saanut omaa savuketta, niin hengitimme sentään samaa savua.

Äiti vinkkasi minulle syöttötuoliin silmää, veti syvät haitkut ja sanoi:

*Minusta meidän
on keitettävä kahvit
pikku-Petjani*

Näin hän salavihkaa vihki minut myös itämaisen runouden saloihin, ja sillä lailla päivät, viikot ja kuukaudet kuluvat, ja kaikesta äidin yrittämisestä huolimatta täytyy sanoa, että 1970-luvun alku Suomessa oli ihan helvetin pysähtynyttä ja tylsää, mikä oli hieno asia, sillä juuri sellaista pieni lapsi kaipaa. Ja kun aikanaan vanhana käy jälleen niin, että päivä täyttyy yhdestä kaupassakäynnistä, se tuntuu kutkuttavan tutulta. On kuin olisi lapsi jälleen.

Sitten eräänä kauniina päivänä kaikki muuttui. Opin kävelemään. Tuosta vain nousin ylös ja annoin palaa. Kävelin suo-

raan Ruutin luo. Pysähtymään en ollut vielä oppinut, joten lysähdin hänen päälleen. Nenämme osuivat yhteen ja tunsin, kuinka hänen räkäänsä siirtyi minun suuhuni. Hän sen sijaan pelästy, että menettää räkänsä lisäksi myös nenänsä, joten alkoi huutaa kuin syötävä. Ruutin äiti juoksi lohduttamaan. Oma äitini torui minua puolivillaisesti ja ehdotti, että siirryttäisiin kahvipöytään, johon hän oli kattanut äidiltään saamansa Arabian kupit – sillä lailla sukupolvien ketju toimii ja liikkuu. Jos siirtyisi naisten kupeissa kyllin kauas, jossain siellä historian hämärissä olisi koko suvun kantaäiti, joka oli luultavasti Arabiasta, miksi hänellä muuten sellaisia astioita olisi ollut.

Ruutin alahuuli vapisi edelleen törmäyksestämme, mutta varmaan siinä kaikessa oli myös kateutta. Minähän osasin niin paljon enemmän.

Panin merkille, että hänen räkänsä ei maistunut samalta kuin omani. Siinä oli tyttömainen sivumaku, ja sillä sekunnilla aloin ymmärtää myös yhtä ja toista ihmisten erilaisuudesta, joka ei lähde pelkästään siitä, pissaako istualtaan vai seisten. Ehei. Erot ovat suunnattomampia, ja ne pystyy maistamaan ja haistamaan ja tuntemaan niin kuin olisi erilaisia maailmoja, joista toisissa voi pikimiten käydä kääntymässä, mutta vähän niin kuin turisti.

Senkin sanan opin toki vasta paljon myöhemmin.

Kotipihamme oli valtava maantieteellinen ihme, sillä siellä olivat edustettuina kaikki luontotyypit vuoristosta laaksoihin, jäätiköihin, autiomaahan sekä aarniometsiin. Eläimistö oli runsasta, eikä ollut yksi kerta kun lumessa näkyivät pupun jäljet. Lintuja oli ties kuinka paljon ja ne osasivat lentää, paitsi fasaani. Itse en saanut kiivetä vuorenhuipulle, mutta äiti nosti minut sinne, jos näytin sitä haluavan. Hiekkaerämaata käyttivät sulassa sovussa lapset sekä kissat.

Usein istuimme Ruutin kanssa pienen lätäkön luona ja ongimme. Lätäkkö oli syvä kuin uni ja yhtä läpipääsemätön. Sen ruskea pinta väreili, kun erilaiset kalat kävivät pinnan tuntumassa, mutta ne olivat liian ovelia meille eivätkä tarttuneet syötteihimme. Ruut oli kärsimätön ja härnäsi kaloja sekoittamalla lätäkön pintaa ikään kuin ne sillä keinoin saisi paremmin narrattua. Minä sanoin, että pitäisi olla hiljaa, niin ne tulisivat, mutta hän vain nauroi ja roiski kuravettä päälleni.

Päättelin Ruutista – ikään kuin olisin ollut hänen henkilökohtainen terapeuttinsa, vaikka eihän sellaisiakaan vielä silloin juuri ollut – että lapsilla on kaikilla omanlaisensa persoonallisuus siitä hetkestä, kun he syntyvät ja vähän aikaisemminkin. Vasta myöhemmin se sitten tietenkin latistetaan tai pakotetaan muottiin tai joskus jopa nostetaan korkeuksiin siitä riippuen minne on sattunut syntymään. Sitä kutsu-

taan kasvamiseksi, mutta kyllä ihmisen ydin sinne jonnekin sisälle jää. Samasta syystä ihmisistä on vaikea tietää millaisia he ovat, ellei ole tutustunut heihin ennen kuin heidät on latistettu. Minä esimerkiksi luulin pitkään, että Ruut on hiljainen tyttö, mutta se johtui vain siitä, ettei hän osannut vielä puhua. Kun oppi, Ruut oli sähisevä kipinä kuivassa heinässä.

Elinalueemme oli rajattu kahdella, useita kilometrejä pitkällä kolmikerroksisella talolla, joista toisessa asuimme me. Suuren mäen päällä kasvoi pilviin saakka kuusikerroksinen kolossi. Sen viidennessä kerroksessa asui J-P, vaikka sitä minä en tiennyt siinä vaiheessa, sillä äitini ei ollut J-P:n äidin tuttu. Sen sijaan Ruutin äiti oli. Hän oli minuun verrattuna valtaavan kokoinen, mutta aikuisten maailmassa pienikokoinen nainen, jolla oli harmaat hiukset siitä huolimatta, että hän oli nuori. Ne olivat harmaantuneet yhdessä yössä, äiti kertoi kasvoillaan mietтелиäs ilme, eikä hän suostunut sanomaan, mitä sinä yönä oli tapahtunut. He kaksi tunsivat kouluajoilta, ja heitä yhdisti myös se, ettei kumpikaan käynyt työssä. Ruutin äidillä oli Ruutin lisäksi vanhempi tytär, josta hän huolehti ja hänen mahansa oli iso siitä syystä, että sieltä oli tulossa kolmas. Minun äitini oli kotona, koska sillä keinoin hän saattoi olla minun kanssani.

Kävi meillä toisinaan muitakin äidin ystäviä, mutta heillä ei ollut lapsia, joten he olivat minulle ilmaa. Sen sijaan Ruutin äidin ansiosta Ruut vietti paljon aikaa minun kanssani, vaikka hän asui pienen matkan päässä omassa talossa, jossa oli piha ja kaikki. Äiti oli kuitenkin sitä mieltä, että jaettu piha oli lapselle parempi, koska siellä riitti tekemistä ja kavereita. Se oli *yhteisöllistä*, sellaista sanaa hän käytti, vaikka kukaan muu ei käyttänyt, mutta äidin sanavarasto oli omanlaisensa runsaudensarvi, ja ehkä hän oli oikeassa. Ainakin minä viihdyin sillä yhteisellä pihalla, jossa oli aina kesä. Välillä tietenkin luisteltiin tai hiihdettiin, mutta sellaista lapsuus on.

Vaan nyt riennän asioiden edelle. Enhän minä vielä osannut edes puhua.

Kun olin oppinut kävelemään, ajattelin, että se riittäisi. Että kun sellaisen taidon hallitsee, on vapaa. Voi suunnata minne tahansa, maailman ääriin ja kauemmas, ja käydä katsomassa millaista muualla on. Vähänpä tiesin.

Ei ihminen ole ehkä koskaan vapaa missään merkittävässä mielessä, mutta ainakaan hän ei ole vapaa, jos on vai pat jalassa ja osaa vain mölistä. Eikä kävellen sitä paitsi edes pääse mihinkään.

Pikku hiljaa aloin ymmärtää sanoja. Esimerkiksi mikä se pihlaja on ja että herra Pii Poo on noita. Kohta osasin jo sanoa itsekin muutamia juttuja. Maailmani muuttui entistä minäkeskeisemmäksi, kun saatoin viitata itseeni nimellä Petja. Aluksi se oli enemmänkin ”Eta”, ja äitini oli siitä innoissaan ja sanoi:

– Tuleeko äidin pikku Petjasta baskitaistelija, tuleeko?

Äidillä oli kummallinen huumorintaju. Hän seurasi tarkkaan uutisia, luki lehden alusta loppuun. Kun Yhdysvalloissa demokraattien puoluetuomistoon murtauduttiin, äiti luki siitä silmät loistaen ja sanoi, että saatpa nähdä, Petja, kohta putoaa päitä. En saanut unta seuraavana yönä, kun pelkäsin, että minunkin pääni putoaa kesken unien.

Kirjastossa äiti luki sellaisiakin lehtiä, joita ei tuotu aamulla postiluukusta. Niinpä hän tiesi, että Roomassa oli klubi, joka ennusti, että öljy loppuu muutamassa kymmenessä vuodessa ja että ihmisiä syntyy niin paljon, että maailma tuhoutuu. Sen syntymisen kyllä uskoin: kaikki paikat olivat täynnä lapsia.

Me kävimme myös usein kirjastossa, joka oli ostarin takana, koulun yhteydessä. Äiti jätti minut katselemaan kuvakirjoja ja meni itse lehtienlukusaliin. Asettauduin istumaan arvokkaiden värteosten keskelle ja kääntelin sivuja hartaudella. Tuntui kuin olisin ollut jonkinlaisen koneen

sisällä, alkutietokoneen, jossa jokainen hylly edusti satoja uusia maailmoja, jotka kaikki olivat olemassa yhtä aikaa. Kirjastontädit tunsivat minut pian jo nimeltä ja toivat hymyillen kirjoja, joista ajattelivat että innostuisin. Kuolan määrästä innostuksen asteen saattoi myös mitata.

Opin alati lisää sanoja ja pian pystyin jo lausumaan kokonaislauseita, ja ne kaikki alkoivat sanalla ”minä”. Äiti jutтели minulle paljon, joten kykenin kolmevuotiaana keskustelemaan mistä tahansa ja tiesin yllättävistäkin asioista. Kävimme äidin kanssa pitkiä keskusteluita taiteesta, tieteestä sekä Metallin lakkouhista, sillä kapitalisteja vastaan täytyi taistella herkeämättä, muuten ne imivät veren työläisten aivoista. Äiti luki minulle toisinaan ääneen lehteä päätöksellisellä äänellä: ”Kapitalistisen laman syvälliset seuraukset ja yhä laajenevien joukkojen omakohtaiset kokemukset tästä antavat syyn uskoa, että ay-liikkeen kenttä on henkisesti kypsempi kuin koskaan siirtymään entistä korkeammalle tasolle taistelussaan kapitalistista yhteiskuntamuotoa ja sen aiheuttamia ongelmia vastaan.” Äiti nauroi hersyvästi kuin olisi kertonut vitsin. En ollut useinkaan varma, oliko hän tosissaan vai ei. Hänelle tärkeää oli kertoa juttuja, ja mitä kamalampia ne olivat, sen parempi. Meillä oli ruuaksikin joskus lautasellinen Guatemalan verta, ja olihan se kammottavaa.

Silti hän oli hellä ja rakastava. Iltaisin hän istui pitkään vierelläni niin, että saatoin nukahtaa turvassa. Ennen nukahdamista hän silitti päätäni ja sanoi:

– Sinä, Petja, olet aivan erityinen poika ja niin taitavakin. Ja se oli mukava uskoa.

Erityisesti äitiä kiinnosti suurvaltapolitiikka, ja niinpä opin, että maailmassa oli kaksi valtavaa valtiota, jotka vihasivat toisiaan. Neuvostoliitto, joka oli täynnä hulluja, ja Yhdysvallat, joka oli täynnä idiootteja. Muissa maissa oli normaa-

leja ihmisiä, paitsi Saksassa, Ranskassa, Italiassa ja Afrikassa, joka tosin ei ollut maa.

– Kun sinä olet iso, Petja, sinä voit hoitaa kaikki maailman asiat kuntoon, sillä hoidettavaa on, kun sosialismi on pettänyt itsensä, äiti lupasi, ja senkin uskoin tuosta vain. Samaan hengenvetoon hän veti silti mattoa altani: hän oli varma, että maailma tuhoutuisi jo lähiaikoina, sillä suurvalloilla oli atomiaseita niin paljon, että kun ne kaikki räjäyttäisi, maailmaan ei jäisi pölyä pölyn päälle.

– Sellaisessa maailmassa edes siivoojille ei ole enää töitä, ajattelepa sitä, kultaseni!

Ihmettelin, miksi kukaan maailman räjäyttäisi, mutta äidillä oli vastaus siihenkin: se tapahtui juuri siitä samaisesta syystä, että ihmiset inhosivat toisiaan, eikä se oikeastaan ollut edes ihme. Sitten hän taas pörrötti päätäni ja muistutti, ettei minun tarvinnut olla mistään huolissani.

Mutta minä olin. Kerran menin jopa nukkumaan sängyn alle, kun minua pelotti niin paljon. Äiti tuli lukemaan minulle iltasatua ja ihmetteli, mitä siellä tein. Vastasin, että sängyn alla sentään oli pölyä pölyn päällä.

Äiti kyykistyi lattialle, änkesi seurakseni sen verran kuin mahtui ja sanoi olevansa sukellusvene. Minua nauratti sellainen hassuttelu, jolloin äiti ehdotti, että jos kuitenkin noustaisiin sängylle lukemaan kirjaa, jotta saamme ikävät asiat sekä pölyn pois mielestä. Hän haki suosikkini, Jasonin, mutta kun hän yritti avata sen, kirja putosi lattialle. Niin oli tapahtunut viime aikoina usein. En ajatellut siitä sen kummempaa, sillä niinhän minullekin kävi alvariinsa. Sukuvika, kai arvelin, mutta näin, kuinka äidin kädet vapisivat hänen yrittäessään uudestaan. Lopulta hän sai kirjan auki.

Kirjasta opin muun muassa sen, että Metalliliitto oli oikeassa taistellessaan inhottavia kapitalisteja vastaan, sillä Jasonin äiti joutui tekemään iltatyötä alastomana, koska ei

saanut kylliksi palkkaa päivätyöstään tehtaassa.

– Sellaista se on, äiti sanoi. – Ihmisille ei makseta niin paljon kuin he tarvitsevat. Rahat menevät johtajien taskuun. Ja öljyn hintakin on noussut kolminkertaiseksi kriisin takia.

Nyökkäsin ja katselin Jasonin äitiä iltatöissä. Hänellä oli isot tissit, ja hänen ympärilleen oli kerääntynyt paljon porukkaa maalaussudit kädessään. Minun äitini mielestä siinä ei ollut mitään ihmeellistä. Eikä Jasonin: hän oli siellä mukana katsomassa, kun hänen äitiään maalattiin. En tiedä, missä Jasonin isä oli, mutta ainakin minun isäni oli usein kokouksessa, sillä hän oli leijona, vaikka hänen kyntensä olivat lyhyet ja tylpät.

– Alastomuus on ihan luonnollista, sanoi oma äitini, ja kohta minullekin syntyi pikkuveli niin kuin Ruutille ja ymmärsin kyllä, että jokin yhteys alastomuuteen siinä oli. Ehkä äitikin kävi maalattavana silloin kun nukuin.

Pikkuveljen tulo oli kuitenkin viimeinen niitti, sillä Mitjan syntymän jälkeen talossa ei ollut enää siunaaman rauhaa ja minun oli ryhdyttävä ottamaan vastuuta omista asioistani. Otin sitä yleensä pihalla, jossa sain nyt viisivuotiaana liikkua vapaasti, sillä olinhan kyllin vanha pärjätäkseni maailmassa. Kaulassani oli avain, jolla pääsin kulkemaan ovista. Menneskäni äiti muisti aina huolehtia minusta ja sanoi:

– Älä sitten loukkaa tai tee mitään tyhmää.

Hän ei määritellyt tyhmyyttä sen tarkemmin, eikä loukaamisille ihminen voi mitään, joten nyökkäsin ja sanoin, että en en. Huomasin, että äitiä jännitti tämä uusi vapauteni, sillä hänen kätensä vapisivat, kun hän sulki oven.